

**ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Наукова бібліотека**

**11 столиць
України. Невідомі
факти про
відомі міста**

медіа-бесіда

Мелітополь 2020

УДК
О

Укладачі: Голодова С. О.

11 столиць України. Невідомі факти про відомі міста : медіа-бесіда / ТДАТУ; наук. бібліотека; уклад. : С. О. Голодова; відп. за вип. С. О. Голодова. – Мелітополь, 2020. – 16с.

Столиця – це статус, що залишає відбиток на будь-якому місті. Коли поселення стає центром держави, чи то велика імперія, чи місто-країна, це назавжди змінює його. Столиці завжди вабили до себе людей, які не переставали туди їхати і тим самим розбудовувати їх.

Та чи знаємо ми, скільки в Україні було столиць?

Насправді їх було значно більше, ніж ми собі можемо уявити. Якись були довше, як то Київ чи козацькі столиці, якись всього лише два дні, як, наприклад, закарпатський Хуст. Але вони все одно ввійшли в історію нашої країни, і ми можемо в цьому переконатися на власні очі.

Київ – мати міст руських.

Так писав про Київ ще майже 1000 років тому літописець у всім знаній «Повісті минулих літ». Дійсно, історія міста Києва налічує майже 1500 років, за яку воно встигло побути столицею однієї з найбільших держав середньовічної Європи та простим провінційним містечком.

Київ – по-справжньому перша столиця України. Уявіть собі, згідно з літописом, він став столицею Руської держави ще у 882 році і пробув нею аж до 1240 року, коли був зруйнований монголами. Потім його чекали майже 700 років занепаду, аж поки 1917 року він не стає столицею УНР, якою пробув з перемінним успіхом до 1919 року. З 1991 року це столиця України.

Ви всі мабуть багато знаєте про нашу столицю. Каштанова столиця відіграла визначну роль у формуванні слов'янської цивілізації, закладеної ще за часів Київської Русі. Кожна епоха залишила щось по собі.

Велич давніх часів ви можете побачити на прикладі Софійського собору чи Києво-Печерської лаври. Цікаво й те, що у Києві знаходиться Андріївська церква - це єдиний православний храм без дзвонів. У Києві є незвичайний храм на даху. Звичайна квартира була переобладнана в храм. Єдиним в Україні храмом на воді є церква Миколи Чудотворця на Подолі.

Неподалік Червоного корпусу КНУ знаходиться сучасний Будинок вчителя, в якому була проголошена незалежність УНР Центральною Радою наприкінці 1917 року.

Наймонументальніші споруди залишила за собою радянська влада. Це і будинок Кабінету Міністрів, Міністерства закордонних справ, сучасної Адміністрації Президента, Верховної Ради.

З давніх часів наша столиця була економічним та культурним центром у східній Європі. В одинадцятому столітті Київ був найбільшою столицею в Європі, місто у понад десять разів перевищувало Париж та було у п'ятдесят разів більшим за Лондон.

Чи не найперше, з чим асоціюється Київ — це Хрещатик, найкоротша, однак водночас і найширша головна вулиця серед Європейських столиць. Її ширина становить 75 метрів.

Київське водосховище, або як його ще звикли називати місцеві жителі Київське море, третє за площею в Україні (понад 922 кв. кілометри). Об'єм води який тут міститься справді вражає — понад 3730 мільйонів метрів кубічних.

Метро Києва - одне з найстаріших в Європі. Найглибша станція в ньому - «Арсенальна». Щоб потрапити на неї, потрібно буде спуститися під землю на глибину 105 метрів! Ну а честь називатися найкрасивішою станцією належить знаменитим «Золотим воротам». Ця станція входить в топ-10 найкрасивіших у всьому світі!

Київ поправу вважається одним із найзеленіших міст Європи, тут розташовано понад сімдесят парків та більше ніж двісті скверів. Найбільший парк Києва, що розташований в Голосіївському районі, парк імені Рильського. Він відкритий в 1958 році, а його площа просто вражає уяву - цілих 150 гектар!

У Києві розташований один з найвищих пам'ятників у світі, звісна річ мова йде про Батьківщину-Мати. Висота монументу з постаментом 102 метри, що на дев'ять метрів більше ніж розміри символу міста Нью-Йорк статуї Свободи.

Тут народився художник Малевич, а на Андріївському узвозі колись жив письменник Булгаков. Також саме в Києві народився один з найкращих тренерів в історії Українського та світового футболу Валерій Лобановський.

Харків – перша столиця?

Вище ми навели докази, що таки Київ – перша столиця України, хоча таке твердження може ображати харків'ян, які пишуться тим фактом, що саме їхнє місто є першою столицею. Ми змушені їх розчарувати, до цього в країні було ще з десятків столиць, а Харків став першою столицею УРСР у 1919 р. і пробув нею до 1934 року, поки столицю не перенесли до Києва.

Хоч центр Слобожанщини носив статус столиці недовго, але по сьогодні місто залишається другим після Києва, як за кількістю населення, так і за значенням, а за числом вишів і студентів його можна назвати студентською столицею України.

Одна з версій походження назви «Харків» – ім'я козака Харка. Ця історія є легендою, як і, можливо, існування самого козака Харка.

Харків - друге за чисельністю населення місто України, науковий центр країни, центр Харківської області. Єдине місто України, що володіє повним комплектом нагород Ради Європи: Дипломом, Почесним Прапором, Таблицею Європи і Призом Європи.

Протягом деякого часу в Харкові жили три нобелівські лауреати: біолог Ілля Мечников, економіст Саймон Кузнець, фізик Лев Ландау.

Про славне столичне минуле нагадує монументальна радянська забудова міжвоєнного періоду, що справляє враження воістину столичної, це будівля Держпрому – перший хмарочос Радянського Союзу, який мав стати символом індустріалізації УРСР. Будівництво 13-поверхової будівлі завершили у 1928 році.

Родом із радянського минулого і площа Свободи. Її харків'яни люблять називати найбільшою в Європі. Насправді

це перебільшення, але невеличке. Бо 12 гектарів асфальту і бруківки – показник, аналогів якому можна знайти небагато.

Харківський художній музей – один із найбільших в Україні. Зараз у колекції музею 20 000 творів мистецтва. Окрім виставок, тут відбуваються концерти класичної музики.

Найдавніший храм Харкова – Успенський Собор, можна побачити практично з будь якої точки міста. Окрасою собору вважається Олександрівська дзвіниця заввишки 89,5 м. Вартий уваги й Покровський собор кінця XVII ст. Його «козацьке» бароко неспростовно свідчить про українську історію заснування міста.

Нарешті внизу, на іншому березі річки Лопань, вражає розмірами та неординарною зовнішністю Благовіщенський собор. Його звели на початку XX ст., поєднавши різні стилі. Зокрема, у церковній споруді вгадуються балкансько-візантійські риси, а дзвіниця дивує більш характерними для готики лініями.

Навіть багатьом харків'янам невтямки, що місто має неабияку принаду для кіноманів. І це не 3D-кінотеатри, які у Харкові теж є. А заснований у 1908 р. братами Боммерами «електро-біограф», який став першим стаціонарним кінотеатром у Російській імперії. Нині «Боммерь» визнано найдавнішим з-поміж діючих у цілій Східній Європі. Всю свою понад 100-річну історію цей кінотеатр і його будівля жодного разу не змінювали цільовому призначенню, показуючи фільми навіть під час Другої Світової війни.

Місто Харків – це зелений край. Справді, навіть у самісінькому центрі, де кожен квадратний метр землі коштує захмарних грошей, дефіциту в деревах і газонах не відчувається. А що вже говорити про Лісопарк – найбільший в Україні? Це фактично справжній ліс посеред 1,5-мільйонного мегаполісу!

Лісопарком прокладено маршрут дитячої залізниці, де всю роботу – від машиніста до провідника вагону – виконують підлітки. Над деревами можна пересуватися й повітрям – завдяки канатній дорозі. Поруч із останньою розташовано ботанічний сад і

мальовничий Саржин Яр – головне міське джерело питної води. Місць для прогулянок та насолоди свіжим повітрям удосталь.

Центральний міський парк імені Горького останніми роками став чи не найголовнішою принадою міста. Після реконструкції він, напевне, не має конкурентів в Україні та мало чим поступається кращим світовим аналогам. Це найсучасніший і найкрасивіший парк відпочинку й розваг у державі. У парку панує зразкова чистота. Територію розбито на тематичні квартали – дитячий, середньовічний, екстрим тощо. Тут можна обрати атракціони на будь-який смак: карколомні американські гірки, неспішне 55-метрове колесо огляду, моторошний будинок жахів із унікальними спецефектами тощо.

Львів чи Івано-Франківськ?

Місто Львів має щонайменше три статуси столиці. Далекого 1918 року на уламках Австро-Угорської імперії з'явилася Західно-Українська Народна Республіка, зі столицею у Львові. Дійсно, на всіх дипломатичних зустрічах наголошувалося на тому, що столицею є саме Львів. Та пробув він нею зовсім недовго, 3 тижні (з 1 по 21 листопада), і являв собою скоріше поле бою. Але по сьогодні неподалік Оперного театру стоїть будівля Народного дому, де проголошувалася незалежність ЗУНР.

Вже у наш час, у 2009 році Львову надано звання **Культурної столиці України**. Історичний центр Львова занесено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. У місті розташована найбільша кількість пам'яток архітектури в Україні.

Центральна вулиця Львова - місце, повз яке пройти просто неможливо. Тут розташована одна з головних визначних пам'яток України – **Львівський оперний театр** - величний шедевр архітектури в стилі віденського псевдоренесансу, який сьогодні зображений на українських купюрах номіналом 20 грн.

Вартий уваги у Львові імпазантний палац прикрашений рельєфами, ліпниною, настінним живописом і вітражами. Це **Палац графів Потоцьких** – велична будівля у стилі французького неоренесансу кінця XIX століття.

Львівська **каплиця Боїмів** – славнозвісна пам'ятка пізнього ренесансу, яка не має аналогів не лише в Україні, але й у європейській архітектурі. Ця унікальна пам'ятка є окрасою Катедральної площі, з цього провулка відкривається один з найкращих краєвидів Львова на Площу Ринок і міську Ратушу.

Вражає величністю і **Бернардинський собор** (1600-1630 рр.) – це цілісний середньовічний монастирський комплекс з фортифікаційними укріпленнями. Монастирське подвір'я дихає старовиною. Все тут завмерло так, ніби й не було останніх чотирьохсот років світової історії.

Всі архітектурні принади Львова перерахувати неможливо – це Будинок вчених, Вірменський Собор, музей зброї - міський арсенал, костел Святих Ольги і Єлизавети, собор Святого Юра, музей народної архітектури та побуту під відкритим небом «Шевченківський гай» та багато іншого.

У 2018 році Львів став **молодіжною столицею України**, одержавши перемогу у конкурсі серед десяти міст нашої країни, серед них Дніпро, Харків, Івано-Франківськ, Тернопіль та Вінниця. Ця перемога означає, що у Львові відбувається багато різних форумів та подій для молоді за участі міжнародних інституцій в тому числі.

Деякий час столицею було і місто **Івано-Франківськ**. Після захоплення Львова польськими військами в листопаді 1918, уряд переїхав спочатку в Тернопіль і пробув там до січня 1919 року, а опісля – до тодішнього Станіслава (теперішній Івано-Франківськ), де знаходився ще 5 місяців до захоплення міста тою ж польською армією.

В Івано-Франківську до тепер залишилися будівлі, де засідав уряд ЗУНР – колишній готель «Австрія», який зараз називається «Дністер», а в часи ЗУНР був перейменований у готель «Одеса». До речі, в цій будівлі був прийнятий історичний документ – Універсал про Злуку з УНР і ЗУНР.

Через складну політичну обстановку 2 лютого 1919 року Директорія УНР переїхала до Вінниці. Директорія тоді була

найвищим органом державної влади, тому **на цілий місяць Вінниця стала столицею Української Народної Республіки**. Відомо, що керівники українського уряду перебували у готелі «Савой». Державотворення відбувалось дуже активно. Щодня проходили міністерські наради, приймались послі найвищих рівнів, обговорювались подальші кроки молоді республіки, підписувались важливі документи.

Зараз Вінниця – прекрасне сучасне місто з історичними родзинками. Серед головних пам'яток у місті Вінниці слід відзначити як мінімум три унікальні, аналогів яким в інших містах України немає.

Єдиний в Україні і найбільший в Європі **плаваючий фонтан «Рошен»** розташований в руслі річки Південний Буг й має довжину 140 метрів і висоту струменя до 60. Світломузичне шоу фонтанів у Вінниці стало туристичною визначною пам'яткою не лише цього міста, а й усієї України. Унікальність фонтану «Рошен» у тому, що він не стаціонарний, а плаваючий, для збереження взимку затоплюється, перебуваючи в холодні дні під льодом.

До найважливіших об'єктів культурної спадщини України відноситься **Національний музей-садиба М.І. Пирогова**, відкритий на території садиби Вишня, де останні 20 років жив і працював видатний хірург, анатом, вчений і педагог Микола Іванович Пирогов, якого вважають засновником військово-польової хірургії, а також Товариства Червоного Хреста.

Візитівка Вінниці - це і **Водонапірна вежа** – 106-річна Башта на Європейській площі, вона була побудована в 1911 році для першого міського водопроводу, як Водонапірна вежа у Вінниці. Дивно, але будівля з тих пір виглядає майже так само, як і раніше. Висота вінницької вежі - 28 метрів! З неї розкидається неймовірно гарний вид на місто! У Вежі розташована частина музейної експозиції Меморіалу революційної та бойової слави. А також вона є Меморіалом пам'яті вінницьких воїнів, які загинули під час Афганської війни.

Була у історії України ще одна столиця – це так звана **Гірська столиця Ясіня**.

У 1918 році була проголошена не тільки ЗУНР, але й невеличка Гуцульська Республіка в межах Рахівського району Закарпатської області. Проіснувала держава недовго, менше року, але цей час назавжди закарбувався в історії краю. Столицею стало чималеньке село Ясіня.

Керівники держави збиралися увійти до складу ЗУНР, а відтак, і УНР і створити єдину країну від Сяну до Дону, але, на жаль, не вдалося.

Це єдине містечко в Україні, де ви можете легко зустріти в барах людей, які хвалитимуться вам, що вони є родичами чи нащадками міністрів і президентів. Не дивуйтеся, вони праві. Як би не було, але Ясіня – село, і там всі всім родичі.

Відомий український письменник Улас Самчук написав роман «Гори говорять» про ті події, а місцеві мешканці вам навіть покажуть кімнатку, де він його писав. Українська народна рада, керівний орган Гуцульської Республіки знаходився в будівлі теперішнього готелю «Едельвейс», яка добре збереглася по сьогодні.

Одноденна столиця Хуст.

Закарпаття багате на столиці. 1939 року була проголошена Карпатська Україна зі столицею в невеличкому затишному Хусті, в якому в той час вирувало бурхливе життя. Держава проіснувала всього кілька днів, але ввійшла в історію.

Насправді Хуст був столицею зовсім не один день, як про це часто кажуть, а був нею з жовтня 1938 року, відколи Підкарпатська Русь отримала автономію в складі Чехословаччини. Чому Хуст? Тому що міста Ужгород та Мукачів були анексовані на той момент Угорщиною і найбільшим містом залишився Хуст.

До сьогодні там залишилося багато нагадувань про той славний час. У місті є будівля, де знаходився сойм Карпатської України – аналог сучасної Верховної Ради. Зараз – це будівля Хустської міської ради. Неподалік міста встановлено меморіал на

честь битви на Красному Полі, де Карпатські Січовики билися з угорськими військами.

Угорщина з дозволу Гітлера анексувала територію Карпатської України, і для нашої історії ці події можна назвати початком Другої світової війни.

Чигирин – козацька столиця.

Невже на нашій території не існувало столиць від часу зруйнування Києва аж до проголошення незалежності УНР у 1917 році? Звісно, існували, і то чимало! Мабуть, найвідомішою з них був Чигирин – столиця Козацької держави часів Богдана Хмельницького, який був похований у сусідньому селі Суботові. Чигирин пробув він столицею з 1648 по 1676 роки. Але, на жаль, був неодноразово зруйнований то турками, то московитами. Вже за часів незалежності в містечку відбудували палац і частково замок, в якому жили гетьмани.

Сьогодні місто є частиною Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» і може багато розповісти туристам. Про козацьку славу по сьогодні нагадують відновлена резиденція Богдана Хмельницького та бастион Дорошенка Чигиринського замку.

Батурин і Мазепа.

Поняття столиці за часів гетьманства було дуже розмите і часто означало резиденцію самого гетьмана. Зокрема Гетьман Іван Мазепа обрав собі за столицю Батурин.

Після сумнозвісних подій війни зі шведами і Полтавської битви місто було зруйноване військами Петра I. Із цілого міста вцілів тільки будинок генерального судді Кочубея. Як і в Чигирині, за часів незалежності його значною мірою відновили, і тепер ми можемо побачити на власні очі, як виглядала столиця України 300 років тому. На території міста облаштували заповідник «Гетьманська столиця».

Цей унікальний заповідник об'єднує безцінні пам'ятки історії, архітектури, культури, археології і природи: палацово-парковий ансамбль Кирила Розумовського, будинок генерального

судді Василя Кочубея, музей археології Батурина, Воскресенська церква-усипальниця гетьмана Розумовського, парк «Кочубеївський», Миколо-Крупицький монастир.

Центральним об'єктом заповідника «Гетьманська столиця» є триповерховий палац останнього гетьмана України Кирила Розумовського, побудований у 1799–1803 роках архітектором Чарльзом Камероном. Довгий час палац був у занедбаному стані, проте у 2003-2008 роках його реставрували і він набув свого теперішнього вигляду. У палаці налічується 55 кімнат, але тільки деякі з них відкриті для відвідувачів.

Глухів – остання столиця гетьманів.

Після зруйнування Батурина столицю Гетьманщини перенесли у містечко Глухів. Назва його зараз може наводити на неправильні асоціації, але в той час це був один з центрів цілої Російської імперії. Що важливо, містечко дійсно було столицею.

В ньому розташовувалися всі чиновницькі та владні установи того часу, гетьман мав свою резиденцію. Місто стало центром культурного життя – про музичні обдарування місцевих жителів слава пішла далеко світом. Але після скасування Гетьманщини, Глухів з часом перетворилося на звичне провінційне містечко.

Пам'ятки Глухова об'єднані в однойменний заповідник. Про столичні часи вам розкажуть Миколаївська церква, Київська брама та багато іншого.

Бахчисарай – мусульманська столиця.

Говорячи про столиці на території України, не можна забувати про головне місто кримських татар – Бахчисарай. Він був столицею Кримського ханства практично весь період свого існування – майже 400 років.

Місто збудоване у традиціях східної архітектури, що додає йому неабиякого колориту. Більше того, в місті зберігся найдавніший навчальний заклад на території України – медресе, мусульманська школа.

Тисячами ниток Бахчисарай упродовж усієї історії був пов'язаний із «материковою» Україною. Це сюди до кримського хана Ісляма III Герая 1648 року, піднявши війну проти Польщі, приїхав Богдан Хмельницький. Він у залі дивана кримського хана у присутності всіх мурз і беїв виголошував промову кримськотатарською, якої вивчився під час дворічного перебування в полоні у Туреччині, і тодішня кримська знать послухала його прохання — й українські козаки та кримські воїни проти поляків воювали разом. А в Бахчисарай залишився для виховання, як тоді було прийнято, син Хмельницького Тиміш, якого хан поселив у будинку бахчисарайського вірменина Аветиса...

На крутому плато Бурунчак у селищі Кирк-Єр, що нині називається Джуфт-Кале, жили караїми, і біля підніжжя Бурунчака з одного боку балки Мар'ям-дере християни заснували Успенський монастир, що існує й донині, а на іншому березі швидкої гірської річки Чурук-Су кримські татари-мусульмани заснували селище Салачик, у якому й побудовано було перший ханський палац. Про велич кримського хана вам розкаже його палац.

Сахіб Герай був відомий як великий реформатор, який глибоко піклувався про зміцнення державності й економічної потужності своєї країни. Зведення нової ханської резиденції і заснування нового міста — лише частина обширних справ цього правителя. Але заснування нової столиці виявилось найбільш вагомим із нововведень Сахіба Герая — інші його реформи відомі наразі лише історикам, тоді як закладене ним місто до сьогодні славиться на весь світ.

Анархічне Гуляйполе.

Найекзотичніша столиця України, аналогів якої немає у всьому світі – це місто Гуляйполе, яке знаходиться у Запорізькій області. Гуляйполе було місцем, де найвірогідніше можна було зустріти Нестора Махна – це політичний та військовий діяч, командувач Револьюційної повстанської армії України, керівник селянського повстанського руху 1918–1921 років, відомий анархіст

і тактик ведення партизанської війни. Гуляйполе стало центром його вільної держави, столицею анархії, і було нею з 1919 по 1921 роки.

Зараз – це провінційний райцентр Запорізької області, де добре запам'ятали свого уродженця. Сучасна міська рада містечка – це колишня штаб-квартира Батька, а практично кожна стара будівля тим чи іншим чином пов'язана з ним.

Звісно, це далеко не всі столиці України. Їх можна порізному рахувати, але одне відомо точно: вони увійшли в історію нашої країни, і цього вже не викреслити. Тож вивчайте історію своєї країни та дізнавайтеся про нові цікаві та значимі факти!

МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ СУПРОВІД

Києво-Печерська лавра

Харків – перша столиця?

Львів, 1918 рік

Івано-Франківськ

